

В. В. Гаджула
студ. III курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. О. С. Козерацька

РОЗВИТОК ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогодні рівень молодіжної злочинності постійно зростає. Різні форми негативної поведінки (наркоманія та алкоголізм, безпритульство, прохання грошей на вулицях, недосягнення повної середньої освіти) продовжують поширюватись серед підлітків, тим

самим викликають у державі занепокоєність та зумовлюють необхідність пошуку нових засобів їх попередження. Головним засобом боротьби зі злочинністю неповнолітніх є застосування ювенальної юстиції. Тому, становлення інституту ювенальної юстиції в Україні є дуже актуальним у наш час.

Вітчизняна наукова література немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Розглянемо та порівняємо два визначення «ювенальної юстиції». За думкою Н. Крестовської, ювенальна юстиція є системою державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, яка заснована на праві та застосовує медико-соціальні та психолого-педагогічні методики для здійснення правосуддя щодо дітей, запобігання правопорушень щодо дітей та їх участі, захисту їх прав, свобод та інтересів, а також реабілітації дітей, які перебувають у складних життєвих умовах [1, с. 4]. І. Ольшанецький визначає ювенальну юстицію як систему, що складається із судових, правоохоронних, та інших органів влади, місцевого самоврядування, громадських організацій і функціонує з метою захисту прав, свобод та інтересів дітей, профілактики правопорушень щодо дітей та за участю дітей, а також ресоціалізації дітей, що потрапили в конфлікт із законом або перебувають у складних життєвих обставинах [2, с. 47].

На нашу думку, визначення Н. Крестовської є більш повним і конкретним, оскільки воно вказує на конкретні методики, що застосовуються для здійснення правосуддя щодо дітей. Крім того, воно відзначає роль ювенальної юстиції в запобіганні правопорушень щодо дітей та їх участі, а також у реабілітації дітей, які перебувають у складних життєвих умовах. Проте, через те, що у юридичній літературі склалися різні підходи щодо системи ювенальної юстиції, неможливо надати однозначне визначення ювенальної юстиції без визначення її основних елементів. Це ускладнює формулювання єдиного підходу до розуміння ювенальної юстиції в Україні, і нині опоненти використовують цю невизначеність для підміни цілей, завдань та основних принципів ювенальної юстиції.

Однією з ефективних складових ювенальної юстиції є програми з відновного правосуддя, які включають виховний вплив

на правопорушника, профілактику повторних правопорушень та допомогу в соціальній адаптації та реінтеграції правопорушників у суспільство. На сьогодні існує кілька ефективних моделей, які діють на підставі законодавчих актів. Наприклад, у США основою є Закон про ювенальну юстицію та запобігання правопорушенням неповнолітніх, у Великій Британії – ряд законів про дітей і молодь, у Польщі – Закон «Про процедуру розгляду справ неповнолітніх», у Канаді – Закон «Про кримінальну юстицію щодо неповнолітніх» [3, с. 170]. Кожна модель має свої особливості, проте всі вони спрямовані на захист прав дитини та впровадження соціально-виховних заходів, що допомагають уникнути подальшого порушення закону.

Україна на цей момент не має повноцінної системи законодавства, що регулювала б захист прав дітей і дозволила б створити державний інститут ювенальної юстиції. Проте, у країні час від часу бувають певні кроки в цьому напрямку. Наприклад, у 2011 р. президентом України було прийнято Указ «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх», а Кабінетом Міністрів – Розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні». Досягненням також є включення глави 38 «Кримінальне провадження щодо неповнолітніх» у Кримінальний процесуальний кодекс України (2012), що фактично є першим реальним практичним кроком у напрямку ювенальної юстиції.

Проблема відсутності альтернативних механізмів реагування на правопорушення дітей та нестача системних норм щодо їх роботи в конфлікті із законом є гострою. Українське законодавство потребує вдосконалення, включаючи концепцію відновного правосуддя, створення умов для швидкої реінтеграції неповнолітніх до суспільства та ефективну діяльність усіх суб'єктів юстиції стосовно дітей.

Важливим етапом на шляху до реформи правового регулювання в цьому питанні є утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, розроблення та подальше прийняття законопроекту «Про юстицію, дружню до дитини». Цей законопроект пропонує альтернативні методи та механізми реагування на правопорушення скоєні дітьми та створення умов для відновлення їх соціального життя: норми поведінки з дітьми,

що залучені до системи правосуддя як правопорушники, та з дітьми, які є потерпілими чи свідками та потребують соціальної реабілітації; альтернативні механізми реагування на правопорушення дітей, як заміна кримінального провадження та судового процесу [4].

Потрібно зазначити в цьому контексті, ще один Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини № 5618 від 04.06.2021 р. Проєкт закону містить ряд змін, зокрема, щодо: презумпції невинуватості для неповнолітніх; дозволу на подальше звільнення від адміністративної відповідальності для неповнолітніх віком від 16 до 18 років; встановлення заходів впливу на неповнолітніх та їх застосування на практиці; виокремлення порядку адміністративного затримання для неповнолітніх; надання повноважень прокурору стосовно виведення неповнолітнього із кримінального провадження та контролю за виконанням угоди про його виведення тощо [5].

Законодавчі акти, які були прийняті та запропоновані для обговорення в рамках реформування системи ювенальної юстиції, можуть вважатися позитивним кроком вдосконалення системи та допоможуть максимально наблизити юстицію щодо дітей до міжнародних стандартів.

Отже, можна прийти до висновку, що система законодавства України, що стосується протидії злочинності неповнолітніх та захисту прав дітей, не є ідеальною і вона має свої позитивні й негативні сторони, але функціонує протягом багатьох років та постійно оновлюється та поповнюється. Однак, ювенальна юстиція не повинна бути ідентичною з кримінальною юстицією, а замість цього, повинна мати дієву законодавчу основу, яка буде враховувати всі недоліки та пропонувати відповідні виправлення. Важливим є законодавче врегулювання питання спеціалізації судів, які розглядають кримінальні провадження щодо неповнолітніх, у межах системи місцевих загальних та апеляційних судів, оскільки воно відповідає міжнародним стандартам захисту прав дитини. Також необхідно створити систему контролю за реалізацією та функціонуванням ювенальних судів, центрів реабілітації та інших центрів.

Список використаної літератури

1. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2008. 468 с.
2. Ольшанецький І. Ювенальна юстиція: проблеми законодавчого врегулювання її органів в Україні (ювенальний суддя, прокурор, слідчий, адвокат). *Правова держава*. № 37. 2020. С. 45–55.
3. Юзікова Н. С. Сучасна практика ставлення європейських країн до вирішення проблем протидії суспільно небезпечним діям неповнолітніх. *Право і суспільство*. 2010. № 4. С. 168–173.
4. Про юстицію, дружню до дитини : проєкт Закону України від 04.06.2021 р. № 5617. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137 (дата звернення: 16.04.2023).
5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини : проєкт Закону України від 04.06.2021 р. № 5618. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72138 (дата звернення: 16.04.2023).